

LLEGIR HISTÒRIA: ANY 1010, L'EXPEDICIÓ A CÒRDOVA Isidor Cònsul

Baixant de Comiols, el port que et passa de la Conca de Tremp a la Noguera, així que t'acostes al fons de la vall senyorejada pel Segre, hi ha una desviació que et porta fins a Montmagastre. Ara, si mai hi aneu, el llogarró que hi trobareu és humil, de pocs habitants i vida discreta, però es tracta d'un indret carregat d'història, sobretot el nucli antic, ara abandonat, quan el poble se situava als vessants del punxegut turó de Montmagastre, on hi havia el castell del mateix nom. Mil anys enrere, els seus murs constituïen el darrer enclau de la marca franca i eren considerats un dels punts forts de la frontera entre les terres comtals catalanes i la geografia aràbiga andalusina. Per aquesta banda de ponent, la ratlla fràgil i trencadissa de la frontera començava als castells d'Algerri, Castelló de Farfanya i Àger, i continuava per Camarasa, Meià, Montmagastre, Sanaüja i Ivorra. Una geografia d'incerteses, en temps de conquesta, puntejada per castells que canviaven d'amo amb facilitat: per passar d'unes mans a unes altres només calia pagar un peatge de sang que a voltes era catalana i altres andalusina. A l'entorn de l'any 1000, Montmagastre era una fortalesa controlada pel comte d'Urgell, que va ser conquerida, el 1003, per Abd al-Màlik, fill d'Almansor, després d'un combat que els cronistes àrabs reporten molt aferrissat. Fou en el decurs d'una ràtzia àrab que volia assegurar els passos del Segre, però, només tres anys després, una coalició de comtes catalans derrotava les forces d'Abd al-Malik a Torà de Riubregós, en una topada on, segons els mateixos historiadors de l'andalus, la cavalleria catalana, escassa en nombre però equipada amb bon parament, va saber carregar amb encert contra l'exèrcit califal.

Qui estigui interessat en aquests temes pot acudir a una obra que no dubto gens a recomanar, *Història militar de Catalunya. I) Dels Ibers als Carolingis*, de F. Xavier Hernández (Rafael Dalmau, Editor, 2003). I si en comptes d'un llibre d'història, el lector se les vol heure amb una novel·la distreta i ben documentada, el títol a llegir és *L'any dels francs*, d'Albert Villaró, on es fa el seguiment de l'expedició mercenària d'alguns comtes i eclesiàstics catalans, l'any 1010, a Còrdova. Havia mort el fill d'Almansor i dues faccions polítiques lluitaven per assolir el control del califat. D'un costat, els hereus de la família califal successors d'Abd al-Rahman III; de l'altre, els parents d'Almansor i d'Abd al-Màlik, representats per Muhàmmad ibn Híxam, el qual, vençut en primera

instància, es va refugiar a Toledo i va buscar el suport dels comtes i bisbes catalans, els francs –“lfrànja”- que en deien.

La primavera de l'any 1008, Ramon Borrell I de Barcelona, Ermengol d'Urgell, Bernat Tallaferro de Besalú i els bisbes de Barcelona, Elna, Girona, Urgell i Vic van pactar el seu suport de mercenaris a Híxam i el van fer califa efímer. Després van preparar amb cura l'expedició i, el maig del 1010, es van reunir a Montmagastre el conjunt de les forces catalanes: nou-cents vuitanta cavallers i tres-cents quinze peons. Es van posar en marxa ràpidament cap al sud, on se'ls van ajuntar les tropes andalusines de la frontera i les que van arregar a Toledo. El conjunt del doble exèrcit, amb els seguicis corresponents, sumava nou mil homes que, en una progressió quasi vertiginosa, es van plantar davant de Còrdova a començaments de juny. Vora del castell d'El Vacar van vèncer l'exèrcit del candidat Sulaimàn ibn al-Hàkam (2 de juny), per bé que al cap de tres setmanes van rebre una severa derrota en la batalla del riu Guadiaro. El califa Híxam no disposava de prou diners per continuar pagant l'exèrcit mercenari català, que s'ho va cobrar saquejant Còrdova. El preu pactat era de dos dinars diaris per a combatent, cent per a cada comte i els bisbes, a més del menjar i la beguda que calguessin. I cal advertir que, un cop fets els tractes, ja no s'estaven per orgues. Per aquesta raó, així que van ensumar que potser podia endarrerir-se el primer pagament, van donar una resposta contundent: saquejar Medinaceli, amb profanació inclosa de la mesquita.

La historiografia catalana ha coincidit a considerar que l'expedició va ser positiva en termes econòmics i històrics, per bé que desafortunada en allò que en diríem capital humà. Els qui van poder tornar van arribar més rics a casa seva per la suma dels pagaments i el peatge afegit dels saqueigs; però una tercera part dels expedicionaris hi va deixar la pell, entre els quals, Ermengol, comte d'Urgell, i els bisbes de Barcelona, Vic i Girona. També s'ha dit, vist en perspectiva històrica, que l'expedició a Còrdova va marcar una inflexió en la mentalitat dels comtes catalans, que van passar, segons Ramon d'Abadal, d'una mentalitat defensiva a una altra d'ofensiva després de l'aventura de Còrdova. No és del mateix parer F. Xavier Hernández que, en el segon volum de la mateixa *Història militar de Catalunya (Vol.II: Temps de conquesta)*, considera que l'estratègia ofensiva a la frontera comtal, és a dir aquest canvi de mentalitat, ja havia començat abans, en els temps de Sunyer I i Borrell II.

He pensat si algun dia de setembre, quan les tardes tenen un capteniment més fi i fan més suportable la calda segarrenca de l'estiu, em vagaria d'anar a arrezerar-me una estona a l'ombra del vell Montmagastre -un cop de cotxe des de Cervera, per Agramunt i Artesa de Segre- amb la novel·la d'Albert Villaró i una mica de berena al morralet. Si mai m'escau de fer-ho, aquest estiu o l'altre, sé que, en els replecs de la novel·la, hi retrobaré el gust per la precisió de la llengua i un notable esforç de documentació històrica. Tot i això, em temo que no em passi el mateix que m'ha passat ara: que la ficció estricta m'ha demanat més teca i més pàgines, i que m'agradaria saber més coses sobre els llibres prohibits del bisbe Fèlix. També em fa por quedar de nou decebut davant de les breus irrupcions dels personatges femenins de la novel·la: les inoblidables Llobeta, la salvatgina bosquetana que xucla el suc de la vida al bord Dacó, i Guinidildes, l'ombra misteriosa d'ulls de color de riu, l'óssa en zel que repassa els baixos dels cadells de Miró, hores abans de la decisiva batalla de la costa de les Vaques. Una i altra són dues dones potents, inquietants i d'una enorme càrrega eròtica que, tot i això, passen de manera massa subtil per la ficció de la novel·la, amb l'etèria fugacitat, nomès, de les volianes.

Isidor Cònsul